

BIBA SÁNDOR

Munkaerőpiaci mobilitás Magyarországon¹

Az ember egyik tulajdonsága a mobilitás, ami általános értelmű mozgékonyt jelöl és több irányú lehet. Az amerikai munkaerő „lakókocsi” mentalitása mellett az európai munkaerő-mobilitás sokkal konzervatívabb, „helyben maradó”, változatos képet mutat. A klasszikus közgazdasági elméletekben az egyén a költözésre vonatkozó migráció-döntését mindenekelőtt az elérhető bér-, és a munkavállalási lehetőség, illetve az ezekben mutatkozó különbség alapján hozza meg. A lakóhely, az otthon megszokott környezetével leírható számos tényező elvesztése legfeljebb nehezen mérhető, szubjektív költségként szerepel a modellekben. A ma külföldre irányuló nagymérvű migráció mellett a belső migráció változatlan nehézségekkel alakul.

1989-cel, majd az Európai Unióba való belépésünkkel új korszak kezdődött a magyar munkaügyi politikában is, amelynek egyik sarkalatos pontja a munkaerőpiaci szféra regionalizációja, a mobilitás alakulása. Ez komoly kihívás elé állítja az ágazat szereplőit, hiszen a tényezők sokfélesége, a releváns területi szereplők bevonása, valamint a megfelelő egyeztetési mechanizmusok kidolgozása egy olyan országban, ahol egyébként sincs erős tradíciója a partnerségi kapcsolatoknak és a többszereplős ágazatközi egyeztetéseknek, különösen nehéz feladat. A mobilitás kérdései földrajzi térben alakulnak – a munkaügyi gondolkodásban is csak az elmúlt néhány évtizedben értékelődött fel a térbeliség szerepe. Jelentős érdeklődés a telepelyválasztás, a munkaerő és gazdasági fejlődés földrajzi vonatkozásai, valamint a gazdasági tevékenységek térbeli kiterjedését illetően. Annak ellenére, hogy a legfontosabb közgazdasági kategóriák és piaci szegmensek mindegyikénél – így a munkaerőpiacok esetében is – kimutatható, hogy eleve térbeli jellemzőkkel bírnak, a „mainstream” a nemzetgazdaságokat „térbeli kiterjedés nélküli pontonként” modellezte, amelyeken belül a termelési tényezők azonnal és költségek nélkül áthelyezhetők az egyik helyről a másikra. Paul Krugman az új gazdaságföldrajz (New Economic Geography) megteremtése nyomán a térbeliséggel fontos megközelítési módot emelt be a mainstream közgazdaságtanba. Ennek szellemében a PTE TTK Földtudományi Doktoriskolája innovatívan kezeli a földrajzi kapcsolatrendszerben megjelenő új megközelítést nyújtó tevékenységet. Ezek közé tartozik – többek között – a munkaerőpiac és a térségi fejlesztés kimeríthetetlen témaköre is.

Hazánkban a mobilitás évtizedes kutatásai sok tényezőt tártak fel. A mobilitás nemcsak a munkaerőpiacra – annak kínálati oldalán keresztül – van hatással, hanem az ország hosszú távon értelmezett tényleges GDP-növekedésére és a potenciális GDP-növekedésre is. Megváltoztatja a foglalkoztatottak és eltartottak arányát, befolyásolja a foglalkoztatottak és eltartottak közötti transzfereket, földrajzilag értékelhető különbségeket láttat, amelyek további intézkedésekre nyújtanak alkalmat.

---

¹ Sebők Marianna (2016) Munkaerőpiaci mobilitás Magyarországon. EDGE, Budapest. 211 oldal.

A munkaerőpiaci megközelítésben az egyszerű statisztikai kimutatásoktól máig eljutottunk a mobilitás mélyebb elemzéseihez, komplex feldolgozásáig. *Sebők Marianna* a komplex megközelítést választotta (a munka alapja a PTE TTK Földtudományi Doktori Iskolában 2016-ban készült doktori értekezése). Fő fejezetei: *A munkaerőpiaci mobilitásról*, *A munkaerőpiaci mobilitás peremfeltételei és tényezői*, *a Munkaerőpiaci mobilitási körkép – empirikus tapasztalatok alapján* és *a Tanulások* dokumentáltan bizonyítják a hazai munkaerő mobilitását gyengítő tényeket, a mobilitást fenntartó igyekezet ellenében ható folyamatokat, de a szükséges mobilitást kikényszerítő és vagy fenntartó tényeket is. A mobilitás megítélésében érzékelhető folyamatok összefüggnek a gazdaság és társadalom változásaival, az iparfejlesztéssel, a politikai kényszerintézkedésekkel, a gazdaság folyamatos struktúraváltásával, a kialakult oktatási, képzési rendszerrel. Szerepet játszott ebben a területi egyenlőtlenségek kiküszöbölésére irányuló igyekezet is.

Szerzőnk művében alapos adatbázison, összehasonlító elemzésekkel tárja fel a folyamatokat (pl. az ingázás sajátosságait vagy a távolság szerepét). Az 1989 után létrejött vállalatok (még a kis- és középvállalatok is) a piaci részvétel okán csakhamar szembekerültek a szakemberhiánnyal és a mobilitás valamilyen formájával. Szerzőnk esettanulmányban közöl ilyen példákat (p. 103-106). De emlékeztetünk itt az első szervezett, célorientált, 1995-től Győrben, rendkívül nagy lendülettel és költséggel a munkaügyi szervezetek együttműködésével kezdeményezett mobilitás-migrációs akcióra, amely juttatások sorával igyekezett tartós letelepedésre készíteni az ország más megyéi, elsősorban az észak-keleti országrész szakembereit a nyugat-dunántúli térségbe. Az egyenetlen eredmények mögött már akkor még teljesebben kirajzolódtak azok a tényezők, amik mára is akadályai a tényleges mobilitásnak, és amik megszüntetésére több-kevesebb sikerrel történtek intézkedések. Jellemző volt a helyzet bemutatását közlő akkori tanulmány címe: *A megdermedt ország*.

A mobilitás elősegítésére irányuló kormányzati támogatás eddigi körét szerzőnk is elégtelennek tartja – a mobilitás dinamizálására tett építő javaslatok hasznosak lehetnek a folyamat megerősítésében (a kötet megjelenése óta történtek intézkedések az utazási támogatás, az építési-, lakástámogatási kérdések stb. tekintetében).

Sebők Marianna táblázatban is összefoglalt tanulságai és a további kutatások irányát is körvonalazó megállapításai egy HR-szakember tudományos kutatása, tényfeltárása és érvelése nyomán kerülnek az érdeklődő kezébe. A mai megállapítások, a helyzetkép időleges – a gazdasági prognózisok, a gazdaság alakulása és ezzel a munkaerőpiaci mobilitás igénye változik. Sebők Marianna ezekhez a változásokhoz nyújt áttekinthető alapot a stratégiai döntések idejére. Az ízléses forma, a szakmailag igényes nyelvezet, az ábrák és a dokumentatív tartalom egységesen teszi értékessé, továbbgondolkodásra készítővé Sebők Marianna munkáját.

Ez pedig azt jelenti, hogy a mai helyzetben, amikor a foglalkoztatáspolitikai eddig kielégítően alakult, jelentősen nőtt a foglalkoztatási és erősen csökkent a munkanélküliségi ráta, a célirányos mobilitás koncentrálhat a termelékenység növekedésére. Korábban (vö. az Új Széchenyi Terv) a foglalkoztatási arány növelése volt a cél, a foglalkoztatási rátát segítő eszközök csak részben kapcsolódtak össze a gazdaság termelékenységét növelő lehetőségeivel. A célzott mobilitásnak ezért szükségszerűen a szakképzettség, tudástartalom tényeit is tevékenységének központjába szükséges állítania, dinamizálva a szelektív mobilitást. Sebők Marianna aktuális kérdésben stratégiai döntésekhez is segítséget nyújtó műve továbbgondolkodásra készítet, hozzájárul a gazdasági eredményesség fenntartásához.